

برنامه‌ریزی راهبردی هوشمند شهری در ایران (درس‌هایی از تجربه شهر جدید هشتگرد)

ناصر براتی، نادیا فلاح و مهدی سعیدی

انتشارات پژوهشکده نظر

۱۴۰۰

سرشناسه : براتی، ناصر، ۱۳۳۴ -
 عنوان و نام پدیدآور: برنامه‌ریزی راهبردی هوشمند شهری در ایران (درس‌هایی از تجربه شهر جدید هشتگرد)/ ناصر براتی، نادیا فلاح، مهدی سعیدی؛ صفحه‌آرا و ویراستار سوزان عاشوری.
 مشخصات نشر: تهران: پژوهشکده نظر، ۱۴۰۰.
 مشخصات ظاهری: ۲۳۰ ص.: جدول (بخشی رنگی)، نمودار (بخشی رنگی)، نقشه (بخشی رنگی).
 شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۶۶۴۸-۹-۶
 وضعیت فهرست نویسی: فیفا
 یادداشت: ص. ع. به انگلیسی: Nasser Barati, Nadia Falah, Mehdi Saidi. Urban smart strategic planning in Iran ...
 یادداشت: کتابنامه: ص. [۲۲۷]-۲۲۹.
 موضوع: شهرسازی -- ایران -- هشتگرد -- طرح و برنامه‌ریزی
 موضوع: City planning -- Iran -- Hashtgerd -- Design
 موضوع: شهرسازی -- ایران -- هشتگرد -- نمونه‌پژوهی
 موضوع: City planning -- Iran -- Hashtgerd -- Case studies
 شناسه افزوده: فلاح، نادیا، ۱۳۶۷-
 شناسه افزوده: سعیدی، مهدی، ۱۳۶۸-
 رده بندی کنگره: HT۱۶۹
 رده بندی دیویی: ۳۰۷/۱۲۱۶۰۹۵۵۱۲۵۲
 شماره کتابشناسی ملی: ۸۴۸۴۱۸۷
 اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیفا

برنامه‌ریزی راهبردی هوشمند شهری در ایران

نویسندگان: ناصر براتی (عضو هیئت علمی دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره))، نادیا فلاح و مهدی سعیدی

صفحه‌آرا و ویراستار: سوزان عاشوری

طراح جلد: مهدی سعیدی و سوزان عاشوری

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۶۶۴۸-۹-۶

ناشر: انتشارات پژوهشکده هنر، معماری و شهرسازی نظر

نوبت چاپ: نخست

شمارگان: ۵۰۰

قیمت: ۸۰ هزار تومان

نشانی: تهران، خیابان آزادی، خیابان دکتر قریب، شماره ۲۳

تلفن: ۶۶۴۳۵۹۸۵ - دورنگار: ۶۶۹۱۵۸۳۰

www.nazar.ac.ir - info@nazar.ac.ir

فهرست

۱۳	سخن ناشر
۱۵	پیشگفتار
۱۷	فصل اول: شهرهای جدید، تحولات شهرنشینی، شهر جدید هشتگرد و طرح جامع آن
۱۹	۱-۱- مقدمه
۲۰	۱-۲- نگاه اجمالی به پیدایش شهرهای جدید در طول تاریخ
۲۲	۱-۳- تحولات شهرنشینی بسترساز احداث شهر جدید هشتگرد
۲۸	۱-۴- شهرهای جدید در مسیری وهم‌آلود
۳۰	۱-۵- اهداف کلان برنامه‌ریزی شهر جدید هشتگرد در منطقه شهری تهران
۳۱	۱-۶- مروری بر اولین طرح جامع شهر جدید هشتگرد
۵۷	۱-۷- تحلیل و آسیب‌شناسی طرح جامع شهر جدید هشتگرد و گزینه‌شناسی
۵۸	۱-۸- یک سناریوی محتمل برای شکل دادن به شهرهای جدید در ایران
۶۰	۱-۹- شهر جدید هشتگرد و بازنگری طرح جامع آن
۷۵	۱-۱۰- نارضایتی‌های متعاقب ناکارآمدی سیاست‌ها
۷۹	۱-۱۱- آسیب‌شناسی توسعه اقتصادی
۸۱	۱-۱۲- مدیریت شهرداری و مسائل مهم آن در برنامه‌های مختلف
۸۲	۱-۱۳- مدیریت شهری چنگانه و غیرمنسجم
۸۲	۱-۱۴- جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۸۹	فصل دوم: برنامه راهبردی توسعه شهر جدید هشتگرد و زمینه‌های آن
۹۱	۲-۱- مقدمه
۹۲	۲-۲- راهبرد و برنامه‌ریزی راهبردی
۹۳	۲-۳- راهبرد توسعه شهری

۹۵	۴-۲- نگاه و انتظار مدیران از برنامه توسعه راهبردی شهری
۹۶	۵-۲- تغییرات مستمر مدیریتی
۹۸	۶-۲- برنامه ریزی فضایی و نیاز به منابع مالی
۹۹	۷-۲- امکانات و محدودیت های تهیه برنامه توسعه راهبردی شهر جدید هشتگرد
۹۹	۸-۲- اهداف تهیه برنامه توسعه راهبردی برای شهر جدید هشتگرد
۱۰۱	۹-۲- طرح جامع - تفصیلی برای شهر جدید: شهرسازی از آخر
۱۰۲	۱۰-۲- نوشهرسازی - در برابر شهرسازی مدرن
۱۰۳	۱۱-۲- شهرهای جدید فرصت یا تهدید
۱۰۵	۱۲-۲- منشور نوشهرسازی و شهر جدید هشتگرد
۱۰۶	۱۳-۲- جلوگیری از رشد پراکنده
۱۰۷	۱۴-۲- توسعه میان افزا و اختلاط کاربری ها
۱۰۸	۱۵-۲- کاربری های مختلط روستا - شهری
۱۰۹	۱۶-۲- فرم شهری غیرشطرنجی
۱۱۰	۱۷-۲- برندینگ (آوازه جویی) و تبلیغات شهری
۱۱۴	۱۸-۲- نماد و نشانه شهری و تبلیغات کنار جاده های
۱۱۶	۱۹-۲- شهر جدید هشتگرد و فرصت های متقابل
۱۱۷	۲۰-۲- شهر جدید هشتگرد و شهر ایرانی - اسلامی
۱۲۰	۲۱-۲- فرایند طراحی شده برای تهیه و تدوین برنامه
۱۲۱	۲۲-۲- مقاومت ها در مقابل برنامه و ماهیت و علل آن ها
۱۲۲	۲۳-۲- ویژگی های تأثیرگذار شهرستان ساوجبلاغ بر حیات شهری شهر جدید هشتگرد
۱۲۴	۲۴-۲- مرحله آغازین: فرهنگ سازی و تدارک زیرساخت های ذهنی
۱۲۵	۲۵-۲- نظرسنجی ها
۱۲۷	۲۶-۲- موانع سیاسی / اجتماعی توسعه شهر جدید هشتگرد
۱۲۹	۲۷-۲- سازمان فضایی شهر و نقش محلات در آن
۱۳۱	۲۸-۲- مرحله دوم، تولید اسناد توسعه: چشم انداز سازی برای توسعه بلندمدت شهر
۱۳۲	۲۹-۲- مرحله سوم: زمینه سازی اجرا
۱۳۳	۳۰-۲- پیشنهادات زمینه ای برای بستر سازی توسعه
۱۳۵	۳۱-۲- تبلیغات و تعیین نقش شهر و شعار توسعه
۱۳۶	۳۲-۲- جمع بندی

۱۳۹	فصل سوم: فرایندها و برون داده‌های برآمده از مطالعات برنامه راهبردی شهر جدید هشتگرد
۱۴۱	۱-۳- مقدمه
۱۴۳	۲-۳- معرفی طرح و همکاران طرح راهبردی هوشمند شهر جدید هشتگرد
۱۴۶	۳-۳- گام‌های مؤثر پیش از تدوین چشم‌انداز
۱۴۷	۴-۳- مراحل تدوین چشم‌انداز اولیه و نهایی
۱۴۸	۵-۳- تدارک مقدمات، فرهنگ‌سازی و ظرفیت‌سازی
۱۵۵	۶-۳- امر هوشمندی در ارائه راهبردها و سیاست‌گذاری‌ها
۱۵۶	۷-۳- تدوین سناریوهای محتمل آینده در مقیاس اثرگذار
۱۵۷	۸-۳- تدوین چشم‌انداز شهر جدید هشتگرد
۱۷۵	۹-۳- ارزش‌های مستتر در افکار عمومی در خصوص توسعه بلندمدت شهر جدید هشتگرد
۱۷۶	۱۰-۳- گزارش توجیهی نقش و جایگاه منطقه‌ای شهر جدید هشتگرد در افق برنامه توسعه راهبردی بیست‌ساله
۱۸۱	۱۱-۳- اولویت‌بندی چشم‌اندازهای توسعه بلندمدت شهر
۱۸۲	۱۲-۳- اهداف کلان راهبردی بلندمدت شهر جدید هشتگرد تا سال ۱۴۲۰
۱۸۲	۱۳-۳- مأموریت‌های مدیریت شهری و فضای ارتباط با توسعه بلندمدت
۱۸۳	۱۴-۳- بیانیه چشم‌انداز توسعه راهبردی شهر جدید هشتگرد
۱۸۳	۱۵-۳- تدوین راهبردهای برنامه توسعه راهبردی شهر جدید هشتگرد
۱۸۵	۱۶-۳- منطق و دامنه مفهومی مترتب بر شناخت امکانات و محدودیت‌ها
۱۸۶	۱۷-۳- منطق غالب بر ماهیت راهبردی، سیاست و برنامه عملیاتی
۱۸۶	۱۸-۳- ماتریس تحلیلی عوامل (امکانات و محدودیت‌ها) (سوات)
۱۹۳	۱۹-۳- راهبردهای ممکن و اولویت‌دار
۱۹۷	۲۰-۳- سیاست‌های اجرایی و برنامه‌های عملیاتی
۲۰۷	۲۱-۳- پیشنهاد ساختار نظام مدیریت اجرا و نظارت برنامه توسعه راهبردی شهر جدید هشتگرد
۲۱۱	۲۲-۳- نقشه استراتژی
۲۱۳	۲۳-۳- سند بیانیه چشم‌انداز
۲۱۸	۲۴-۳- فرازی بر مدیریت منابع مالی شهرداری
۲۲۱	۲۵-۳- سخن آخر
۲۲۷	منابع و مأخذ

سخن ناشر

از حدود یک قرن پیش، کشور ما، خواسته یا ناخواسته در مسیر شرایط کاملاً جدید و بی سابقه‌ای قرار گرفت که جهان غرب و اروپا، بعد از رنسانس، فراروی همه کشورها و جوامع قرار داده بود. از دستاوردهای این عصر جدید، معماری، برنامه‌ریزی و طراحی شهری مدرن بود. شهر مدرن، شهری جهانی و جهانشمول محسوب می‌شدند که دیگر اثر و نشانه‌ای از هیچ جامعه و فرهنگ خاصی را در آن نمی‌توانستی دید؛ شهر بی‌زمان و بی‌مکان. آن‌طور به نظر رسید که همه عالمیان، برای رسیدن به دنیایی پر از سلامتی و ثروت و آسایش و رفاه و خوشبختی چاره‌ای نخواهند داشت جز پیروی بی‌چون و چرا از احکام قطعیت‌گرای این پارادایم جدید.

البته بعد از چند دهه جهان علم‌گرا و نقد‌باور غرب خود به این رهنمود خطایی برد و با پیش‌کشیدن پارادایم جدیدی تحت عنوان «پسامدرن» سعی در تعدیل و اصلاح نظریات توجیه‌کننده معماری و شهرسازی مدرن نمود.

در این میان جوامعی بوده‌اند که به‌شکلی غریب اصرار یک‌طرفه بر پیروی از برداشت خاصی از معماری و برنامه‌ریزی و طراحی شهری غربی / مدرن در عرصه‌های شکل‌دهی، ساماندهی، دخالت در محیط‌زیست انسان‌ساخت خود داشته‌اند. ایران یکی از آن کشورهاست. اصطلاحات Master plan و یا Comprehensive plan اشاره به روشی برای شکل‌دادن و ساماندهی و توسعه محیط‌های زیست انسانی دارد که در آن از مجموعه عظیم عوامل و عناصر متریک و پارامتریک (نرم‌افزارانه / سخت‌افزارانه و یا سوپژکتیو / آبژکتیو) فضای زیست انسان‌ها، تنها به عوامل جزئی، کمی، ثابت و کلیشه‌ای توجه می‌شود. در جامعه حرفه‌ای / اجرایی ما در ایران، حتی در مورد عوامل کالبدی محیط‌زیست شهری و روستایی هم اغراق می‌شود، چنانکه همه شهرسازی (برنامه‌ریزی فضایی و طراحی شهری) در نقشه کاربری اراضی پیشنهادی خلاصه می‌شود. از سوی دیگر، و در کمال ناباوری، برای همه انواع مداخله‌های محیطی، از بازسازی شهرهای جنگ‌زده و زلزله‌زده گرفته تا شهرهای جدید، از بافت‌ها و شهرهای بسیار ارزشمند تاریخی تا شهرهای خودرو و حتی روستاها از رویکرد «طرح جامع» استفاده می‌شود.

کتاب حاضر در پی یک تجربه واقعی (تدوین برنامه توسعه راهبردی و هوشمند شهر جدید هشتگرد) و براساس این رویداد تهیه و تألیف شده است. در این کتاب ضمن نقد طرح جامع شهر جدید هشتگرد، و نشان‌دادن نقاط ضعف آن، سعی شده است نشان داده شود که اصولاً برنامه‌ریزی شهری راهبردی (استراتژیک) چیست؟ چگونه و چگونه می‌توان در

شرایط ایران از آن استفاده کرد؟ در شرایط نامتعارف فضایی مانند شهر جدید هشتگرد، و با وجود داشتن طرح جامع، چگونه و براساس چه فرایندی می‌توان از برنامه‌ریزی راهبردی فضایی برای هدایت توسعه بلندمدت یک شهر به‌سوی یک آینده هدفمند و منطقی و امکان‌پذیر، بهره برد.

مؤلفان این کتاب دکتر «ناصر براتی»، دکتر «مهدی سعیدی» و خانم مهندس «نادیا فلاح» خود از دست‌اندرکاران پروژه تدوین برنامه توسعه راهبردی هوشمند برای شهر جدید هشتگرد بوده‌اند. این کتاب با ویراستاری خانم «سوزان عاشوری» و با نظارت خانم دکتر «پدیده عادلوند» در انتشارات پژوهشکده نظر به چاپ رسیده است. امید است فتح بابی باشد برای نقد و بررسی فرایندهای توسعه درون‌زای کشور در زمانی که واقعاً به آن نیاز داریم.

شهریور ۱۴۰۰